

גמ' ב"ק (י) - היוזק הנעשית ע"י כח האדם

רב דניאל שטיין

א. נמק"י (ד: בדפי הרי"ף) - איהו מאי קעביד. דמחייבת ליה והכי הלכתא דכל היכא דבלא איהו לא הוה מיתבר כלל הוא חייב וכלן פטורין וכל היכא דבלאו איהו הוה מתבר הראשונים חייבים והאחרון פטור ומכאן נוכל ללמוד דכל שאר פשיעות כיוצא בזה.

ב. שלטי הגיבורים (שם אות ד') - לפי דברי התוס' וכו' משמע להדיא דאע"פ שהאש היה הולך ומגיע עד המקום ההוא שהזיק בלא החבילות שהוסיף זה האחרון דמ"מ גם האחרון חייב לשלם חלקו מהנזק דדומה זה למשליך עץ קטן בתוך אש גדול לחופר בור עשה ובא אחר וחקק בו עוד טפח דאע"פ דע"י הראשון היה בו כדי להמית מכ"מ גם השני חייב ואפילו שלא חקק בו רק טפח. ומכאן יש ללמוד לכל כיוצא בזה שאע"פ שההזיק היה בא ע"י הראשון מבלי שיתעסק בו האחרון מכ"מ כשנתעסק בו גם האחרון הוי בכלל הראשונים לכלם חלקו מהנזק ומיהו דוקא בכה"ג שהאחרון היה מתעסק בנזק שהיו יכולים לעשות הראשונים לבדם אבל אם לא היה ביד הראשונים כח לעשות זה הנזק לבדם ובא אחר ונתעסק עמהם לעשותו ועל ידו נעש הנזק אע"פ שגם הראשונים וכו' ססיעו בנזק זה הוא לבדו חייב בכל הנזק והראשונים פטורין שאנו חושבין אותו כאילו האחרון עשה כל הנזק לבדו.

ד. רמב"ם (פ"ו חו"מ הט"ו) - וכן חמשה שישבו על הכסא ולא נשבר ובא האחרון וישב עליו ונשבר אף על פי שהיה ראוי להשבר בהן קודם שישב הואיל וקירב את שבירתו האחרון חייב, שהרי אומרים לו אילו לא נסמכת עלינו היינו עומדים קודם שישבר, ואם ישבו כאחת ונשבר כולן חייבין, וכן כל כיוצא בזה.

ד. שו"ע (חו"מ סי' שפ"א) - חמשה שישבו על הכסא ולא נשבר, ובא אחרון וישב עליו ונסמך עליהם ולא הניחם לעמוד ונשבר, אף על פי שהיה ראוי לישבר בהם קודם (שישב), הואיל וקרוב שבירתו, האחרון חייב, שהרי אומרים לו: אילו לא נסמכת (עלינו) היינו עומדים קודם שישבר. ואם ישבו כאחד ונשבר, כולם חייבים. וכן כל כיוצא בזה. הגה: וי"א דסתם ספסל היא שאולה לסתם בני אדם ואם נשברה תחתיהן הוי כמתה מחמת מלאכה ופטורים משלם (טור ס"ב בשם הרא"ש תוס' פ"ק דב"ק), אא"כ היושבים הם משונים ושמנים וכבדים משאר בני אדם, אז אם ישבו עליה ביחד ונשברה תחתיהן כולם חייבים לשלם; ואם ישבו בזה אחר זה, אם לא היתה נשברת בלא ישיבת האחרון, הוא לבד חייב לשלם. ואם היתה נשברת בלא האחרון, הוא פטור. ואם לא היתה נשברת רק תוך ב' שעות, ועמו נשברה תוך שעה, אז רואין אם סמך עליהן ומנען לעמוד, הוא לבד חייב לשלם; ואם לאו, כולן חייבין (הכל טור בשם הרא"ש).

ה. גמ' ב"מ (כ"ט) - אמר מר השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאלנו לאחר, מאי אריא ספר תורה, אפילו כל מילי נמי, דאמר רבי שמעון בן לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל, ואין השוכר רשאי להשכיר, ספר תורה איצטריכא ליה, מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתייעביד מצוה בממוניה קא משמע לן. [חי' הריטב"א (שם) - פי' קמ"ל דבהא כיון דאיכא קפידיא לקלקול הספר לא ניחא ליה דהא יצא שכרו בהפסדו כי היום או מחר לא יהיה לו ספר במה ללמוד, אבל במידי דליכא שום חשש לקלקול ודאי יכול לשאול שלא מדעת הבעלים למעבד מצוה, כגון אם מצא טלית או תפילין של חברו בבית הכנסת וכיוצא בו רשאי להניחן שם ולהחזירן למקומן ולא חשיב גולן כששאל שלא מדעת בעלים, מפי רבינו ז"ל].

ו. גמ' פסחים (ד:) - איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק מהו, מי הוי כמקח טעות, או לא, תא שמע, דאמר אבבי לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו, דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה, אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקו, דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה.

ז. שו"ע (או"ח סי' י"ד סע' ד') - מותר ליטול טלית חבירו ולברך עליה, ובלבד שיקפל אותה אם מצאה מקופלת. הגה: וה"ה בתפילין אבל אסור ללמוד מספרים של חברו בלא דעתו דחיישין שמא יקרע אותם בלמודו.

ח. ערוך הלשון (חו"מ סי' רצ"ב סע' ל"ד) - ודוקא כשהנפקד אינו ת"ח אבל כשהוא ת"ח ואין לו ספר כזה מותר לקרות ולהעתיק ממנו דודאי אדעתא דהכי הפקיד אצלו כמו מעות אצל שולחני שיודע שישתמש בהם ובמקום ביטול תורה שאין ספרים נמצאים יכולין ב"ד לכוף למי שיש לו ספרים להשאילם ללמוד בהם ולשלם לו בעד מה שיתקלקלו וכן מותר מטעם זה להעתיק ספר אף שהבעלים מקפידים וכתוב לא יבוזו לגנב כי יגנוב זה שגונב דברי תורה ומעתיקן [מדרש משלי ותוספתא ב"ק פ"ז הל' ג'] דבכגון זה כופין על מדת סדום ובימינו שהספרים מצויים בדפוס לא שייך זה ומ"מ עני ת"ח שאין לו במה ללמוד ובעל הספר אינו רוצה להשאיל לו ספריו גדול עונו מנשוא ויכולין ב"ד לכופו להשאילו וגם בזמנה"ז יש דין ת"ח בזה.

ט. תשׁו' מנחת אלעזר (ח"ד סי' ע') - בס' תולדות אדם (מנפלאות הגאון מהר"ז תלמיד הגר"א זצ"ל) כ' וז"ל סיפר לי ר' בער וכו' פ"א בא אליו ר' זלמן ויאמר לו שאלה א' קטנה אנכי שואל מעמך השאילני נא ספר תנא דבי אליהו ויען אותו ר' בער אם קטנה היא בעיניך גדולה היא אלי כי הספר הזה יקר וחביב עלי וירא אני פן יקראנו אסון. ובכל זאת לא יכול להשיב את פני ר"ז ריקם ויתן הספר על ידו. והוא בלכתו מעם פניו עם הספר החל ללמוד בשקידה נפלאה עד שבימים אחדים נבלו עלי הספר מרוב משוש הידים. ויהי כאשר כלה מלאכתו ויבא הספר ויתן על יד בעליו וירא והנה הספר נתקלקל ויחר לו וידבר עם ר' זלמן קשות והוא ענה ואמר לו בצח שפתיו לא ידעתי למה חרה לך ולמה נפלו פניך הלא תלמוד ערוך הוא (ב"מ צ"ו ע"ב) אמר רבא לא מיבעיא כחש בשר מחמת מלאכה דפטור אלא אפי' מתה מחמת מלאכה נמי פטור דא"ל לאו לאוקמי בכילתא שאילתא ע"כ. וגם אני לא שאלתי אותו הספר לעמוד על הקיר כי אם לעשות מלאכתי שאלתי אותו והוא מחמת מלאכה נתקלקל על כן דין ודברים אין לך עמי על זה עכ"ל.